13

Jhyfyrklglzukeлrks=e&,,

प्रियशिक्षार्थिनः विगतपाठे भवन्तः अजानन् यत् श्रीललितासहस्रनामस्तोत्रम् ब्रह्माण्डपुराणस्य एकः भागः विद्यते यस्मिन् हयग्रीव–ऋष्यगस्त्ययोर्मध्ये संवादः विद्यते। इदं स्तोत्रं ललितायाः विषये अस्ति। अस्मिन् तस्याः शतनाम्नाम् उल्लेखः विद्यते। एतेषु कानिचन् नामानि भवन्तः पूर्वपाठे पठितवन्तः। अस्मिन् पाठे तस्याः अन्यनाम्नां विषये ज्ञास्यामः।

mís';kfu

इमं पाठं पठित्वा भवन्तः शक्ष्यन्ति :

- श्रीललितासहस्रनामस्तोत्रे प्रदत्तानां मन्त्राणां शुद्धोच्चारणं कर्तुम्य;

d{kk & 8

fVIi.kh

- देव्याः ललितायाः विशेषताः अवबोधयितुम्य ;
- देव्याः ललितायाः नाम्नाम् अर्थं ज्ञातुम् ।

13.1 Jhyfyrk lglukeLrk=e „^&…‰

pØjkt&jFkk:<&lok;q/k&ifj"—rk A
x;pØ&jFkk:<&efU=.kh&ifjlsfork AA „^ AA

68) चक्रराजरथारूढसर्वायुधपरिष्कृता – सा या पूर्णरूपेण सशस्त्रा अस्ति नवकथाभिः सह श्रीचक्ररथे विराजिता अस्ति।

69) गेयचक्ररथारूढमन्त्रिणीपरिसेविता – सा सप्तकथाभिः सह रथे विराजते तथा च तां मन्थरिणी सेवां ददाति या संगीतस्य देवी विद्यते।

fdfjpØ&jFkk:<&n.MukFkk&iqjL—rk A
Tokyk&ekfyfudkf{kIr&ofàçkdkj&e/;xk AA „‰ AA

70) किरिचक्ररथारूढदण्डनाथापुरस्कृता – सा या शक्तिना रक्षति करिचक्ररथे सा पञ्चकथाभिः सह विराजते देव्या वराहय्या च सेव्यते। अन्यथा धन्धानाथा कथ्यते।

71) ज्वालामालिनिकाक्षिप्तवह्निप्राकारमध्यगा – या सा दुर्गस्य केन्द्रे तिष्ठति, देव्या निर्तितोऽग्निः ज्वालामालिनी सा देव्या ज्वालामालिन्या मिर्मिते अग्नेः दुर्गस्य मध्ये तिष्ठति।

Hk.MlU;&o/kks|qä&'kfä&foØe&gf"krk A
fuR;k&ijkØekVksi&fujh{k.k&leRlqdk AA „Š AA

72) भण्डसैन्यवधोद्युक्तशक्तिविक्रमहर्षिता – सा शक्तीनां वीरतायाम् आनन्दिता भवति भण्डासुरस्य च सेनां या हन्ति तस्य च वधे या उद्युक्ता अस्ति।

73) नित्यापराक्रमाटोपनिरीक्षणसमुत्सुका – सा या नित्यदेवतायाः (वास्तवे प्रतिदिनदेव्याः) वीरता दर्शने प्रसन्ना अस्ति।

Hk.Mi=&o/kks|qä&ckyk&foØe&ufUnrk A
efU=.;Eck&fojfpr&fo"k³x&o/k&rkf"krk AA „‹ AA

74) भण्डपुत्रवधोद्युक्ता बालाविक्रमनन्दिता – सा या भण्डपुत्राणां वधे उद्युक्ता बाला (तस्याः पुत्री) आसीत् तस्याः वीरतया प्रसन्ना आसीत्।

75) मन्त्रिण्यम्बाविरचितविषङ्गवधतोषिता – सा देवीं मन्थरिणीं दृष्ट्वा हर्षिता अभवत् यत् सा विशांगायाः हननं कुर्यात्।

fo'kØ&çk.kgj.k&okjkgh&oh;&ufUnrk A
dke'oj&e[kkyksd&dfYir&Jhx.ks'ojk AA …å AA

76) विशुक्रप्राणहरणवाराहीवीर्यनन्दिता – सा या विशुकायाः हनने वाराहय्याः प्रशंसां करोति।

77) कामेश्वरमुखालोककल्पितश्रीगणेश्वरा –सा या कामेश्वरस्य मुखस्य एकदर्शनेन गणेशं जनयति सा भगवतः कामेश्वरस्य मुखदर्शनमात्रेण गणेश्वरं रचितवती।

egkx.ks'k&fufHkUu&fo?u;U=&çgf"krk A
Hk.MklqjsUæ&fueqZä&'kL=&çR;L=&ofAf"k.kh AA …f AA

78) महागणेशनिर्भिन्नविघ्नयन्त्रप्रहर्षिता – या भगवन्तं श्रीगणेशं दृष्ट्वा प्रसन्ना अभवत् तया विष्णुना निर्मितं विघ्नयन्त्रं नष्टम्।

79) भण्डासुरेन्द्र निर्मुक्तशस्त्रप्रत्यस्त्रवर्षिणी – सा या बाणासुरस्य विरोधे शरवर्षां कतवती शरैश्च तस्य प्रत्युत्तरं दत्तवती।

djk³xqfy&u[kksRiUu&ukjk;.k&n'kk—fr% A
egk&ik'kqirkL=kfXu&funZX/kk lqj&lSfudk AA …„ AA

fVIi.kh

80) कराङ्गुलिनखोत्पन्ननारायणदशाकृतिः – सा स्वनखानाम् अग्रभागात् नारायणस्य दशावताराणां निर्माणं कृतवती।

81) महापाशुपतास्त्राग्निनिर्दग्धासुरसैनिकाः – यया महापाशुपतास्त्रेण असुराणां सेना नाशिता।

dke'ojkL=&funX/k& lHk.Mkl|j&'kU;dk A
cãkiUæ&egUækfn&no& lLr|r&oHkok AA ...... AA

82) कामेश्वरास्त्रनिर्दग्धसभण्डासुरशून्यका – सा भण्डासुरं तस्य नगरीं च नाशितवती यां कामेश्वरस्य बाणेन शून्यका इति कथितम्।

83) बह्मोपेन्द्रमहेन्द्रादिदेवसंस्तुतवैभवा – सा या ब्रह्माविष्णुमहेशेन्द्रादिदेवैः पूजिता अस्ति।

gj&u=kfXu& lnX/k&dke& l¥thouk"kf/k% A
Jhe}kXHko&dVd&Lo:i&e|[k&i³dtk AA …† AA

84) हरनेत्राग्निसन्दग्धकामसञ्जीवनौषधिः – सा या प्रेम्णः देवतां मन्मथं पुनरजीवयत् यः शिवस्य नेत्रेण दग्ध्वा भस्मः अभवत्।

85) श्रीमद्वाग्भवकूटैकस्वरूपमुखपङ्कजा – यस्याः कमलमुखं विघ्नकूटं विद्यते।

d{kk & 8

fVIi.kh

d.Bk/k%&dfV&i;Ur&e/;dV&Lo:fi.kh A
'kfä&dVdrkiUu&dVî/kkHkkx&/kkfj.kh AA …‡ AA

86) कण्ठाधः कटिपर्यन्तमध्यकूटस्वरूपिणी – सा यस्याः कण्ठमारभ्य नितम्बं यावान् भागः मध्यकूटोऽस्ति।

87) शक्तिकूटैकतापन्नकट्यधोभागधारिणी – यस्याः नितम्बाधो भागः शक्तिकूटो विद्यते।

ey&eU=kfRedk eydV=;&dycjk A
dykeRd&jflldk dylldr&ikfyuh AA …^ AA

88) मूलमन्त्रात्मिका – या सा मूलम्न्त्रस्य अर्थरूपा अस्ति या अस्याः कारणम् अस्ति।

89) मूलकूटत्रयकलेवरा – सा यस्याः शरीरं मूलमन्त्रस्य भागत्रयम् अस्ति प ।इ। पञ्चदशाक्षरी मन्थरा।

90) कुलामृतैकरसिका – सा यं कमपि पश्यति तस्य पवित्रतायाः चरमस्थितेः आनन्दं नयति अथवा सा या मस्तिष्कस्य अधः सहस्रतन्तुयुतेन कमलेन परिवहन् अमृतस्य पाने आनन्दिता अस्ति।

91) कुलसंकेतपालिनी – सा या शक्तिशालि सत्यम् अनुपयुक्तजनेभ्यः रक्षति।

dqyk³xuk dqykUrLFkk dkSfyuh dqy;ksfxuh A
vdqyk le;kUrLFkk le;kpkj&rRijk AA ...‰ AA

92) कुलाङ्गना – सा या सुसंस्कृतपरिवारेण महिला अस्ति सा श्रीविद्या इव अस्ति। केवलं तया एव ज्ञायते।

93) कुलान्तस्था – सा या कुत्रापि पूजितुं योग्या भवेत्।

94) कौलिनी – एकीकरणं विद्यते।

95) कुलयोगिनी – सा या परिवारेण सम्बन्धिता अस्त अथवा अन्तिमज्ञानवती अस्ति।

96) अकुला – सा या केनाप कुलेन परम् अस्ति अथवा सा या केनापि ज्ञानेन परमस्ति।

97) समयान्तस्था – सा या शिवशक्त्योः मानसिकपूजायाः अभ्यन्तरे अस्ति।

98) समयाचारतात्परा – सा या समयाचारं वाञ्छति।

13.2 Jhyfyrk lglukeLrk= (38-50)

ewyk/kkjSd&fuR;k czãxzfUFk&foHksfnuh A
ef.k&iwjkUr#fnrk fo".kqxzfUFk&foHksfnuh AA ...Š AA

99) मूलाधारैकनित्या – सा या मूलाधारे स्थिता अस्ति।

100) ब्रह्मग्रन्थिविभेदिनी – सा या ब्रह्मणः ग्रन्थिं भिनत्ति।

101) मणिपूरान्तरुदिता – या मणिचक्रबन्धे स्थिता अस्ति अथवा तत्र यस्योदयः भवति।

102) विष्णुग्रन्थिविभेदिनी – सा या विष्णोः ग्रन्थिं भेदयति।

vkKk&pØkUrjkyLFkk #æxfUFk&foHkfnuh A
lglkjkEcqtk:<k lq/kk&lkjkfHkof"k.kh AA …‹ AA

103) आज्ञाचक्रान्तरालस्था – सा या द्वयोः नेत्रयोः मध्यभागे आज्ञाचक्रे निवसति या आदेशं ददाति।

104) रुद्रग्रन्थिविभेदिनी – सा या रुद्रस्य ग्रन्थिं भिनत्ति।

105) सहस्राराम्बुजारूढा – या सहस्रारचक्रे जागृता अस्ति या परमजागृतेः बिन्दुरूपेण विद्यते।

106) सुधासाराभिवर्षिणी – या सहस्रारचक्राद् अस्माकं सर्वासु तन्त्रिषु अमृतस्य प्रवाहं प्रवाहयति।

rfMYyrk&le#fp% "kV~pØksifj&lfLFkrk A
egklfä% d.Mfyuh fclrUrq&ruh;lh AA †å AA

107) तडिल्लतासमरुचिः – सा या विद्युतः रेखा इव विद्योतते।

108) षट्चक्रोपरिसंस्थिता – सा या मूलाधारादारभमाणेषु चक्रेषु सर्वोपरि अस्ति।

109) महासक्तिः – सा या स्वभक्तैः पूजनं वाञ्छति।

110) कुण्डलिनी – सा या कुण्डलिनीरूपे विद्यते।

111) बिसतन्तुतनीयसी – सा या मृणालतन्तु इव तन्वी अस्ति।

Hkokuh HkkoukxE;k Hkokj.;&dqBkfjdk A
Hkæfç;k Hkæewfrl Hkä&lkSHkkX;nkf;uh AA †f AA

112) भवानी – सा या मनुष्यस्य नियतजीवनं जीवयति अथवा या शिवस्य पत्नी अस्ति।

113) भावनागम्या – सा या भावनया प्राप्तुं शक्यते।

114) भवारण्यकुठारिका – सा या कुठार इव अस्ति यस्याः उपयोगः जगतः दयनीयं जीवनं कर्त्तयितुं क्रियते।

115) भद्रप्रिया – सा या सवभक्तानां कल्याणे रुचिमती अस्ति।

116) भद्रमूर्त्ति – सा कल्याणमयी अस्ति।

117) भक्तसौभाग्यदायिनी – सा या स्वभक्तेभ्यः सर्वविधसौभाग्यानि ददाति।

Hkfäfç;k HkfäxE;k Hkfäo';k Hk;kigk A
'kkEHkoh 'kkjnkjk/;k 'kokZ.kh 'keZnkf;uh AA †„ AA

118) भक्तिप्रिया दृ सा यस्यै भक्तिः रोचते।

119) भक्तिगम्या – सा या भक्तिना प्राप्यते।

120) भक्तिवश्या – सा या भक्त्या वशीकर्तुं शक्यते।

121) भयापहा – या भयम् अपहरति।

122) शाम्भवी – या शम्भुना विवाहिता अस्ति।

123) शारदाराध्या – या शरदर्तौ आयोजिते नवरात्रे पूज्यते आराध्यते वा।

124) शर्वाणी – सा या शरवररूपे भगवतः शिवस्य अर्धाङ्गिनी अस्ति।

125) शर्मदायिनी – सुखदायिनी।

'kk³'djh Jhdjh lk/oh 'kjPpUæ&fuHkkuuk A
'kkrksnjh 'kkfUrerh fujk/kkjk fuj¥tuk AA †… AA

126) शाङ्करी – सा शंकरस्य पत्नी अस्ति।

127) श्रीकरी – सा या धनस्य प्रसन्नतायाश्च सर्वाणि रूपाणि ददाति।

128) साध्वी – सा या स्वपपतये सदैव समर्पिता अस्ति।

129) शरच्चन्द्रनिभानना – सा यस्याः पार्श्वे शरच्चन्द्र इव मुखं विद्यते।

130) शातोदरी – यस्याः पार्श्वे तन्वुदरमस्ति।

131) शान्तिमती – या शान्तिप्रिया अस्ति।

132) निराधारा – सा या आत्मने कस्यापि आश्रयं न इच्छति।

133) निरञ्जना – या दोषेन रहिता अस्ति।

fuy!ik fue|yk fuR;k fujkdkjk fujkdqyk A

fuxq.kk fu"dyk 'kkUrk fu"dkek fu#iIyok AA †† AA

134) निर्लेपा – या रागरहिता अस्ति।

135) निर्मला – या स्वच्छा परिस्फुटा चास्ति।

136) नित्या – सा या शाश्वत् रूपेण स्थिरा अस्ति।

137) निराकारा – सा यस्याः कोऽपि आकारः नास्ति।

138) निराकुला – सा या भ्रान्तजनैः प्राप्तुं नैव शक्या अस्ति।

139) निर्गुणा – सा या विशेषतारहिता अस्ति।

140) निष्कला – सा या अविभाजिता अस्ति।

141) शान्ता – सा शान्ता अस्ति।

142) निष्कामा – कामनारहिता अस्ति।

143) निरुप्लवा – सा या कदापि नष्टा न भवति।

fuR;e|äk fufo|dkjk fu"çi¥pk fujkJ;k A
fuR;'k|)k fuR;c|)k fujo|k fujUrjk AA †‡ AA

144) नित्यमुक्ता – सा या सदैव जगतः बन्धनेन मुक्ता अस्ति।

145) निर्विकारा – सा या केनापि विकारेण रहिता अस्ति। अस्परिवर्तनशीला अस्ति।

146) निष्प्रपञ्चा – सा या अस्माज्जगतः परमस्ति।

147) निराश्रया – सा या आश्रयं नापेक्षते।

148) नित्यशुद्धा – सा या सदैव पवित्रा भवेत्।

149) नित्यबुद्धा – सा या नित्यज्ञानशालिनी अस्ति।

150) निरवद्या – सा या कदापि आरोपिणी न स्यात्।

151) निरन्तरा – या सा निरन्तरा अस्ति।

fu"dkj.kk fu"dy³dk fu#ikf/k fujh'ojk A
uhjkxk jkxeFkuh fuenk enukf'kuh AA †^ AA

152) निष्कारणा – या कारणशून्या अस्ति।

153) निष्कलंका – या दोषशून्या अस्ति।

154) निरुपाधिः – सा या उपाधिना रहिता अस्ति।

155) निरीश्वरा – सा या कमपि नैव नियन्त्रयति।

156) नीरागा – या रागरहिता अस्ति।

157) रागमथनी – सा या अस्मत् रागम् अपाकरोति।

158) निर्मदा – सा या मदेन अहंभावेन रहिता अस्ति।

159) मदनाशिनी – सा या अहंकारभावान् नाशयति।

fuf'pUrk fujgadkjk fuekZgk ekgukf'kuh A
fueZek eerkgU=h fu"ikik ikiukf'kuh AA †‰ AA

160) निश्चिन्ता – या चिन्तारहिता आस्ति।

161) निरहंकारा – अहंकाररहिता अस्ति।

162) निर्मोहा – मोहशून्या।

163) मोहनाशिनी – या अस्माकं मोहं नाशयति।

164) निर्ममा – या ममत्वेन रहिता अस्ति।

165) ममताहन्त्री – या जनानां ममतां हन्ति।

166) निष्पापा – या पापरहिता अस्ति।

167) पापनाशिनी – या जनानां पापं नाशयति।

fu"Øk/kk Øk/k'keuh fuyk¢Hkk yk¢Hkukf'kuh A
fu%l'k;k l'k;?uh fuHkok Hkoukf'kuh AA †Š AA

168) निष्क्रोधा – सा या क्रोधेन रहिता अस्ति।

169) क्रोधशमनी – या जानानां क्रोधं शमयति।

170) निर्लोभा – या लोभरहिता अस्ति।

171) लोभनाशिनी – या जनानां लोभं नाशयति।

172) निःसंशया – या संशयरहिता अस्ति।

173) संशयघ्नी – या जनानां संशयं नाशयति।

174) निर्भवा – या जन्मरहिता अस्ति।

175) भवनाशिनी – या जनानां जन्ममृत्युरूपम् आवागमनं नाशयति।

fufodYik fujkck/kk fuHkZnk Hksnukf'kuh A
fuuk'kk eR;qeFkuh fuf"Ø;k fu"ifjxgk AA †‹ AA

176) निर्विकल्पा – सा या किमपि न करोति विकल्पशून्या अस्ति।

177) निराबाधा – या केनापि प्रभाविता न भवति।

178) निर्भेदा – सा भेदरहिता एका एव अस्ति।

179) भेदनाशिनी – या जनानां मनस्सु भेदान् नाशयति। ऐक्यं च वर्धयते।

180) निर्नाशा – या नाशरहिता अस्ति।

181) मृत्युमाथनी – या मृत्योः भयम् अपाकरोति।

182) निष्क्रिया – यस्याः पार्श्वे कर्तुं किमपि कार्यं नास्ति।

183) निष्परिग्रहा – या परिग्रहं न करोति।

fuLrqyk uhyfpdqjk fujik;k fujR;;k A

nqyZHkk nqxZek nqxkZ nq%[kgU=h lq[kçnk AA ‡å AA

184) निस्तुल्या – यस्याः तुलनासमं किमपि नास्ति।

185) नीलचिकुरा – यस्याः केशाः नीलाः सन्ति।

186) निरपाया – या कदापि न विनश्यति।

187) निरत्यया – सा स्वनिर्मितानां नियमानां सीमा नैव लङ्घयति।

188) दुर्लभा – या प्राप्तुं कठिना अस्ति।

189) दुर्गमा – सा या सरलतया प्राप्तुं न शक्यते।

190) दुर्गा – सा या नवर्षस्य कन्या अस्ति या दुर्गारूपेण विद्यते।

191) दुःखहन्त्री – या दुःखानि हन्ति।

192) सुखप्रदा – या सुखं प्रसन्नतां च प्रददाति।

ikBxr ç'uk 13-1

(1) रिक्तस्थानानि पूरयत् –

1. ....–रथारूढ–सर्वायुध–परिष्कृता ।
2. भण्डसैन्य–.................–शक्ति–विक्रम–हर्षिता ।
3. महागणेश–निर्भिन्न–.................–प्रहर्षिता ।
4. हर–नेत्राग्नि–संदग्ध–काम–................. ।
5. मूल–मन्त्रात्मिका मूलकूटत्रय–................. ।
6. कुलाङ्गना कुलान्तस्था .... कुलयोगिनी ।
7. मूलाधारैक–................. ब्रह्मग्रन्थि–विभेदिनी ।
8. ....–समरुचिः षट्चक्रोपरि–संस्थिता ।
9. .... भक्तिगम्या भक्तिवश्या भयापहा ।
10. शाङ्करी .... साध्वी शरच्चन्द्र–निभानना ।
11. निर्लेपा निर्मला नित्या .... निराकुला ।

HkoUr% fd% f'kf{kroUr%

- श्लोकानाम् उच्चारणम्य
- देव्याः ललितायै प्रयुक्तानां विशेषणशब्दानाम् अर्थज्ञानम्।
- देव्याः ललितायाः विशेषताः।

ikBkUrk% ç'uk%

(1) निम्नपदानाम् आर्यभाषायाम् अर्थो लेखनीयः।

a) परिष्कृता

b) प्रहर्षिता

c) कुलयोगिनी

d) मूलकूटत्रय

e) ब्रह्मग्रन्थि

f) भयापहा

mÙkjekyk

13.1

(1)

1. चक्रराज

2. वधोद्युक्त

3. विघ्नयन्त्र

4. सञ्जीवनौषधिः

5. कलेबरा

6. कौलिनी

7. निलया

8. तडिल्लता

9. भक्तिप्रिया

10. श्रीकरी

11. निराकारा